

ДІАГНОСТИКА ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА РОЗВИТОК ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

© 2018 ГРИНЬКО П. О.

УДК 005.336:332.146:339.9

Гринько П. О. Діагностика факторів зовнішнього середовища, які впливають на розвиток експортно-імпоротної діяльності підприємств

Викладено аналіз факторів зовнішнього середовища, які впливають на розвиток експортно-імпоротної діяльності в сучасних умовах; встановлено їх різновиди для умов діяльності вітчизняних промислових підприємств. Проаналізовано тенденції змін значень макроекономічних показників. Рекомендовано логіку етапів здійснення діагностики факторів зовнішнього середовища, які впливають на розвиток експортно-імпоротної діяльності підприємства: 1) теоретико-логічний аналіз тенденцій розвитку експортно-імпоротної діяльності країни; 2) аналіз наявних підходів щодо систематизації факторів зовнішнього середовища, що впливають на цю діяльність; 3) визначення причинно-наслідкових механізмів у системі макроекономічних факторів і відповідних показників; 4) визначення впливу факторних ознак розвитку експортно-імпоротної діяльності вітчизняних промислових підприємств на їх результативні ознаки; 5) визначення впливу факторів зовнішнього середовища на результативність експортно-імпоротної діяльності конкретного підприємства; 6) ідентифікація найбільш впливових факторів зовнішнього середовища на розвиток експортно-імпоротної діяльності підприємства та встановлення їх рейтингу; 7) розроблення управлінських заходів щодо розвитку експортно-імпоротної діяльності цього підприємства.

Ключові слова: діагностика, фактори, зовнішнє середовище, експортно-імпортна діяльність.

Рис.: 1. **Бібл.:** 15.

Гринько Павло Олегович – аспірант, кафедра вищої математики та економіко-математичних методів, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: Malyares@ukr.net

УДК 005.336:332.146:339.9

UDC 005.336:332.146:339.9

Гринько П. О. Диагностика факторов внешней среды, влияющих на развитие экспортно-импортной деятельности предприятий

В статье изложен анализ факторов внешней среды, влияющих на развитие экспортно-импортной деятельности в современных условиях; установлены их разновидности для условий деятельности отечественных промышленных предприятий. Проанализированы тенденции изменений значений макроекономических показателей. Рекомендована логика этапов осуществления диагностики факторов внешней среды, влияющих на развитие экспортно-импортной деятельности предприятия: 1) теоретико-логический анализ тенденций развития экспортно-импортной деятельности страны; 2) анализ имеющихся подходов к систематизации факторов внешней среды, влияющих на эту деятельность; 3) определение причинно-следственных механизмов в системе макроекономических факторов и соответствующих показателей; 4) определение влияния факторных признаков развития экспортно-импортной деятельности отечественных промышленных предприятий на их результативные признаки; 5) определение влияния факторов внешней среды на результативность экспортно-импортной деятельности конкретного предприятия; 6) идентификация наиболее влияющих факторов внешней среды на развитие экспортно-импортной деятельности предприятия и установление их рейтинга; 7) разработка управленческих мер по развитию экспортно-импортной деятельности данного предприятия.

Ключевые слова: диагностика, факторы, внешняя среда, экспортно-импортная деятельность.

Рис.: 1. **Библ.:** 15.

Гринько Павел Олегович – аспирант, кафедра высшей математики и экономико-математических методов, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: Malyares@ukr.net

Grynko P. O. The Diagnostics of External Environment Factors Influencing the Development of Export-Import Activity of Enterprises

The article presents an analysis of the external environment factors influencing the development of export-import activity in current conditions; their varieties for the conditions of activity of domestic industrial enterprises are defined. The tendencies of changes of values of macroeconomic indicators are analyzed. The logic of stages of carrying out diagnostics of the external environment factors influencing development of the export-import activity of enterprise is recommended as follows: 1) theoretic-logical analysis of tendencies of development of the export-import activity of the country; 2) analysis of the existing approaches to systematization of the factors of external environment influencing this activity; 3) determination of the cause-and-effect mechanisms in the system of macroeconomic factors and corresponding indicators; 4) determination of influence of factor attributes of development of export-import activity of domestic industrial enterprises on their effective attributes; 5) determination of influence of factors of external environment on the efficiency of export-import activity of the concrete enterprise; 6) identification of the most influencing factors of the external environment on development of export-import activity of the enterprise and compiling of their rating; 7) development of managerial measures as to development of export-import activity of the given enterprise.

Keywords: diagnostics, factors, external environment, export-import activity.

Fig.: 1. **Bibl.:** 15.

Grynko Pavlo O. – Postgraduate Student, Department of Higher Mathematics and Economic and Mathematical Methods, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: Malyares@ukr.net

Ефективність експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств залежить від впливу факторів зовнішнього середовища. Результати діагностики цих факторів обумовлюють об'єктивність, адекватність, достовірність обґрунтування стратегії розвитку експортно-імпоротної діяльності, а також визначення факторів, які сприяють підвищенню рівня ефективності цієї діяльності. Дія факторів макросередовища на ефективність експортно-імпоротної діяльності різна, тобто як підвищує її рівень, так і знижує. Тому важливо виокремлювати позитивні фактори, якими слід скористатись, і негативні, дестабілізуючі фактори впливу на рівень цієї діяльності, для яких слід розробляти управлінські заходи зменшення їх впливу. Необхідність удосконалення управління експортно-імпоротної діяльності свідчать дані офіційної статистики. Так, за розрахунками Мінекономрозвитку, на базі даних Національного банку України (НБУ) за січень – серпень 2017 року коефіцієнт перевищення імпорту товарів і послуг над експортом товарів і послуг становив 1,12 (у січні – серпні 2016 року – 1,11), що негативно відбивається на розвитку економіки України [1].

Аналіз робіт провідних фахівців із проблем зовнішньоекономічної діяльності, зокрема експортно-імпоротної діяльності, показав, що систематизації факторів зовнішнього середовища, які впливають на рівень цієї діяльності присвячено багато робіт учених і практиків, а саме А. Мазараки, Т. Мельник, В. Юхименко [2], В. Пономаренко, Л. Піддубної [3], Л. Ліпич, А. Фатенок-Ткачук [4], Л. Малярець, Н. Проскурніної [5], І. Баранніка [6], О. Якушева [7], В. Андришин [8], А. Дунської [9], Л. Чалапко (Калник) [10], О. Шкурупія [11] та ін.

Так, Л. Ліпич і А. Фатенок-Ткачук вважають, що слід розділяти фактори зовнішнього мікросередовища та макросередовища. Й далі, до факторів зовнішнього мікросередовища вони відносять: політичні (наявність державної підтримки, участь у світових економічних угрупованнях, наявність державних міжнародних маркетингових досліджень); законодавчо-правові (необхідність ліцензування експорту деяких видів продукції, досконалість законодавчої бази; відповідність законодавства України вимогам законодавства ЄС у пріоритетних сферах); економічні (наявність ефективної системи кредитування та страхування; досконалість банківська система; інвестиції у експортно-орієнтовані галузі, рівень цін на ресурси на внутрішньому ринку, високий рівень конкуренції між виробниками, агресивність зі сторони іноземних продавців, західних фірм, конкурентоспроможність продукції на вітчизняному ринку); неформальні обмеження (бюрократизм; багатоступінчатість процедури одержання дозволу на ЗЕД); часу та простору (рівень технічного прогресу в галузі транспорту, досягнення в галузі комунікації; швидкий обмін інформацією щодо нової продукції, можливість переміщувати виробництво з країни в країну); освітні (наявність школи для підготовки спеціалістів ЗЕД); соціальні (невпевненість у економічній стабільності власної країни, відсутність національної свідомості, низький рівень життя як результат відсутності мотивації у випуску

якісної продукції). При цьому до факторів зовнішнього макросередовища вони включають знову політичні фактори (військові конфлікти, політичні реформи, економічні блокади, страйки, стан зовнішньоекономічних зв'язків); економічні (існування тарифних і нетарифних бар'єрів; продукція, яка експортується, відноситься до тих галузей, на які існує монополія у країні-партнері, високий рівень конкуренції, сприятливий інвестиційний клімат, широке використання практики відстрочки платежу, необхідність кооперації виробництва, високий рівень реклами продукції власного виробництва); природно-кліматичні (сезонність продукції, стихійні лиха, невідповідність потреб клімату до експортованої продукції); адміністративні (нетарифні перешкоди для імпортованої продукції); законодавчо-правові (механізм торговельно-економічних відносин із зарубіжними партнерами, необхідність отримання ліцензій на торгівлю певними видами продукції); психологічно-соціальні (наявність національного менталітету, національний стереотип ведення бізнесу, гостинність); технологічні (високий рівень технологій виробництва, засобів автоматизації, інформаційних технологій); історичні (тривале існування ринкових відносин, пристосованість підприємств до ринкових умов праці, наявність знань і практики стратегічного управління, маркетингового дослідження, здійснення ЗЕД); стандартизації та взаємозамінності (відповідність продукції міжнародним стандартам, взаємозамінність комплектуючих) [4].

Багато вчених рекомендують розділяти позитивні чинники та чинники, які дестабілізують впливають на експортно-імпорتنу діяльність. Так, Якушев О. О. на основі обробки експертної інформації пропонує класифікувати зовнішні та внутрішні загрози ЗЕД країни [7]. До зовнішніх загроз він відносить такі чинники: використання ресурсної та технологічної залежності України для політичного тиску на неї; агресивна конкуренція; нанесення збитків Україні від санкцій міжнародних організацій; періодичні економічні кризи; короткостроковий характер зовнішньоторгових відносин, втрата традиційних ринків збуту; відсутність можливості використання Україною всесвітнього науково-технічного досвіду; відсутність вчасного інформування ситуації; негативні прояви глобалізації; політична нестабільність у державних контрагентів; терористична загроза соціально-економічного розвитку. До внутрішніх загроз Якушев О. О. відносить наявність необхідних ресурсів; відповідність кадрового потенціалу сучасним вимогам; утримання іміджу країни; рівень адаптації; нарощування потенціалу для конкурентоспроможності діяльності на світовому рівні; рівень оновлення основних засобів; необхідність застосування нових технологій; рівень вмотивованості працівників; тінізація діяльності; адекватність кредитної та фіскальної політики [7].

Андришин В. П. запропонував класифікацію факторів ефективності експортної діяльності підприємства за ознаками: з позиції відношення до середовища функціонування (внутрішні, зовнішні); за ступенем взаємозалежності (незалежні, частково залежні, взаємопов'язані);

за можливістю прогнозування (прогнозовані, непрогнозовані); за можливістю контролю (контрольовані, частково контрольовані, неконтрольовані); за способом оцінювання та вимірювання (піддаються вимірюванню, не піддаються вимірюванню, вимірюються експертним методом); за часом дії (довгострокові, середньострокові, короткострокові); за тривалістю дії (постійно діючі, періодичні, спорадичні); за характером впливу на ефективність експортної діяльності (функціональні, дисфункціональні) [8]. Тут слід зазначити, що автор класифікує фактори з точки зору можливості їх моделювання.

Аналіз тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі України свідчить про позитивні зміни розвитку експортно-імпоротної діяльності, а саме, за даними Світового банку, у першому півріччі 2017 року відбулося помірне економічне зростання на 2,4 %, а рівень бідності продовжує перевищувати докризові показники [12]. Темп економічного зростання залишається помірним через незавершеність реалізації програми структурних реформ і наслідки конфлікту на сході України. І хоча реальний ВВП у першому півріччі 2017 року зріс на 2,4 % порівняно з попереднім роком після того, як у 2016 році економіка виросла на 2,3 %, що є позитивним, це зростання все ж залишається слабким, оскільки відбувається після сукупного економічного спаду на 16 % протягом 2014 і 2015 років. Помірними темпами в першому півріччі 2017 року зростали ключові сектори, що демонструють певний розвиток, – це промисловість, торгівля і транспорт (відповідно на 3,7; 3,5 і 4,4 %), але цього недостатньо для забезпечення потужнішого зростання економіки в цілому.

На думку експертів Світового банку, підвищення темпів економічного зростання до 4 % і більше протягом наступних двох років матиме критичне значення для подолання бідності й підвищення рівня життя в Україні, а для цього необхідно реалізувати заплановані реформи на земельному ринку, у фінансовому секторі, у сфері протидії корупції та у приватизації, що обумовлять зростання інвестицій та виробництва. Також, за оцінками експертів Світового банку, рівень помірної бідності сягнув у 2016 році в Україні 26,5 %, що менше, ніж 27,5 % у 2015 році, але значно більше, ніж 14,1 % у 2013 році. У 2016 році рівень бідності було оцінено в 7 %, що суттєво перевищувала 3,3 % у 2013 році [12]. Для скорочення бюджетного дефіциту протягом 2018 року та наступних років необхідно буде реалізувати відповідну пенсійну реформу, а також реформувати сектори освіти й охорони здоров'я так, щоб підвищити якість обслуговування й одночасно оптимізувати мережі навчальних закладів і закладів охорони здоров'я.

Поглиблення антикорупційних реформ, подальше поліпшення середовища для ведення бізнесу й поступ у сфері приватизації зміцнять довіру інвесторів і сприятимуть залученню іноземних інвестицій. Реалізація цих реформ протягом кількох наступних місяців могла б підняти темп зростання економіки до 4 % (а то й до більш високого рівня) протягом наступних двох років, але цим перспективам загрожують серйозні ризики,

пов'язані з реалізацією реформ у складних політичних умовах й можливою ескалацією конфлікту чи погіршенням зовнішніх умов.

Визначальним позитивним фактором розвитку експортно-імпоротної діяльності промислових підприємств є членство України в СОТ, що дозволило вітчизняним експортерам отримати передбачуваний та сприятливий недискримінаційний режим на ринках членів Організації, можливість врегулювання поточних торговельних проблем і спірних питань як у дво-, так і багатосторонньому форматі, що сприяє українським експортерам у покращенні інформованості щодо доступу на ринки членів СОТ.

Якщо проаналізувати структуру імпорту товарів в Україну, то із країн Європейського Союзу імпорт товарів в Україну становив 18831,6 млн дол., або 42,1 % від загального обсягу (у січні – листопаді 2016 року – відповідно 15334,1 млн дол. та 43,7 %), і збільшився порівняно з відповідним періодом 2016 року на 3497,5 млн дол., або на 22,8 %. Щодо структури імпорту товару із країн ЄС, то найвагоміші обсяги склали: електричні та механічні машини – 21,0 %, продукція хімічної і пов'язаних з нею галузей промисловості – 17,1 %, мінеральні продукти – 15,2 %, засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби – 10,8 %, товари агропромислового комплексу та харчової промисловості – 9,6 %. Основними імпортерами серед країн ЄС були: Німеччина, Польща, Італія та Франція. Серед інших країн світу найбільші імпортні поставки товарів надходили з Російської Федерації, Китаю, Білорусі, США та Швейцарії [13; 14].

Позитивним фактором впливу на експортно-імпорتنу діяльність промислових підприємств є надання допомоги Україні міжнародними організаціями. Згідно з офіційними даними нинішній портфель проектів Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР) складається з восьми інвестиційних проектів загальним розміром близько 2,5 млрд дол. США й однієї гарантії на 500 млн дол. США [14].

В Експортній стратегії України: Дорожній карті стратегічного розвитку торгівлі 2017–2021 визначено такі дестабілізаційні фактори, що впливають на експортно-імпорتنу діяльність підприємств: 1) зменшення попиту на українську продукцію та несприятлива цінова кон'юнктура на міжнародних ринках; 2) погіршення фінансового стану вітчизняних підприємств і відсутність доступу до кредитних ресурсів, що призводить до імпорту дешевої сировини та матеріалів; 3) обмеження щодо експорту українських товарів на російський ринок; 4) зростання собівартості вітчизняної продукції; 5) продовження збройного конфлікту на території України [15]. Конкурентними перешкодами, які стримують загальний розвиток країни, є не вирішені питання розвитку потенціалу, здатності до диверсифікації; розвитку людського капіталу; вартості, регулювання та інфраструктури, що потребують регуляторної реформи інфраструктури; вартості ведення бізнесу, спрощення процедур торгівлі; регіонального розвитку та інтеграції, не вирішені зовнішні питання, серед них: доступ до рин-

ків і реформа економічної політики, послуги з підтримки торгівлі, просування та брендинг.

Отже, дестабілізуючими факторами розвитку експортно-імпоротної діяльності підприємств є такі фактори: глобального економічного розвитку (суттєва волатильність кон'юнктури світових ринків на певну продукцію українського експорту, зміна цінової кон'юнктури в ЄС на низку позицій, зокрема, на пшеницю, кукурудзу та вугілля; економічна ситуація в ЄС; недостатня поінформованість бізнесу щодо виходу на ринок ЄС; брак системи просування експорту; недостатня пріоритетність і швидкість роботи щодо відкриття доступу на ринок ЄС української продукції, нескоординованість дій усіх органів влади), політичні (припинення переміщення вантажів через лінію зіткнення залізничними й автомобільними шляхами у межах Донецької та Луганської областей; продовження торговельної агресії Росії (дія ембарго щодо поставок на її територію українських продовольчих товарів, застосування до українського експорту ставок РНС, неправомірна заборона транзиту її територією товарів українського походження до третіх країн)), внутрішні макроекономічні фактори: значна сировинна спрямованість українського експорту та суттєва залежність вітчизняних підприємств від зовнішнього ринку збуту, що робить дуже вразливим від цінових коливань обсяг надходження валютних ресурсів; системні проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності (відшкодування ПДВ, валютне, митне та податкове регулювання).

Для визначення впливу внутрішніх макроекономічних факторів на діяльність окремого промислового підприємства слід спочатку з'ясувати причинно-наслідкові взаємозв'язки між основними макроеконо-

мічними показниками, а саме: зовнішньоторговельним оборотом між Україною та країнами ЄС (x_1 , млн дол. США), обсягом ВВП України (x_2 , млн дол. США), прямими інвестиціями в Україну з країн ЄС (x_3 , млн дол. США), рівнем безробіття в Україні (x_4), процентною ставкою НБУ (x_5), рівнем інфляції (x_6), тіншовою економікою України (x_7), офіційним курсом НБУ (x_8 , грн/дол.), обсягом експорту товарів і послуг у процентах до ВВП (x_9), обсягом імпорту товарів і послуг у процентах до ВВП (x_{10}), обсягом прямих іноземних інвестицій (x_{11} , млн дол. США), кількістю громадян, що виїхали за межі України (x_{12} , млн осіб), кількістю громадян, що вїхали до України (x_{13} , млн осіб), державним борг (x_{14} , млн дол. США), індексом промислового виробництва (x_{15} , %), індексом споживчих цін (x_{16} , %), рівнем рентабельності вітчизняних підприємств (x_{17} , %), обсягом експорту товарів і послуг (x_{18} , млн дол. США), обсягом імпорту товарів та послуг (x_{19} , млн дол. США). Для визначення причинно-наслідкових взаємозв'язків між основними макроекономічними показниками спочатку рекомендується обчислити кластерний аналіз. На рис. 1 наведено дендрограма означених макроекономічних показників України за період 2014–2017 рр.

Отже, рентабельність вітчизняних підприємств протягом періоду дослідження більше пов'язана з зовнішньоторговельним оборотом між Україною та країнами ЄС, індексом промислового виробництва, обсягом експорту товарів і послуг, обсягом імпорту товарів і послуг та обсягом експорту товарів і послуг у процентах до ВВП. Далі доцільно встановити рейтинг взаємозв'язку цих показників за допомогою факторного аналізу. Рівняння латентних факторів в обчисленому факторному аналізі цієї системи макроекономічних показників має вигляд:

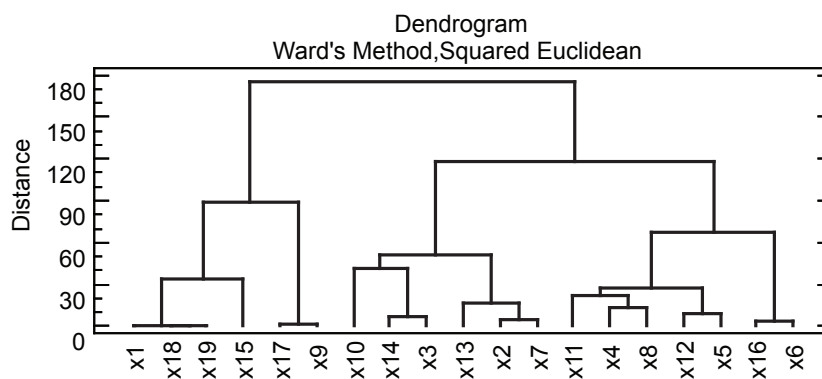

Рис. 1. Дендрограма макроекономічних показників України за період 2014–2017 рр.

$$F_1 = 0,975x_1 + 0,018x_{17} + 0,979x_{18} + 0,975x_{19} - 0,009x_9 + 0,622x_{15};$$

$$F_2 = -0,032x_1 + 0,972x_{17} - 0,095x_{18} + 0,052x_{19} + 0,967x_9 + 0,479x_{15}.$$

Віокремлені латентні фактори на 89,425 % пояснюють зміну відповідної системи показників. Аналіз коефіцієнтів факторних навантажень у першому факторі свідчить про такий рейтинг впливу показників: обсяг експорту товарів і послуг; зовнішньоторговельний оборот між Україною та країнами ЄС; обсяг імпор-

ту товарів і послуг; індекс промислового виробництва; рівень рентабельності вітчизняних підприємств; обсяг експорту товарів і послуг у процентах до ВВП. В другому факторі рейтинг показників такий: рівень рентабельності вітчизняних підприємств; обсяг експорту товарів та послуг у процентах до ВВП; індекс промислового

виробництва; обсяг експорту товарів та послуг; обсяг імпорту товарів та послуг; зовнішньоторговельний оборот між Україною та країнами ЄС. Отже, можна зробити висновок, що рівень рентабельності вітчизняних підприємств тісно взаємозв'язаний з обсягом експорту товарів і послуг у процентах до ВВП, індексом промислового виробництва.

Рекомендується аналіз впливу факторів зовнішнього середовища продовжити визначенням впливу виділеної системи макроекономічних показників на дохід від реалізації продукції (y , тис. грн) на конкретному підприємстві, наприклад, на ПАТ «Трубоатом». Обчислена багатфакторна регресійна модель залежності доходу від реалізації продукції від латентних факторів має вигляд: $y = 1,904E6 + 101481,0F_1$. Тобто дохід від реалізації продукції на підприємстві залежить тільки від першого фактора і не залежить від другого. При цьому обчислена модель статистично значуща, про що свідчать такі критерії: коефіцієнт детермінації ($R^2 = 0,404$), критерій Фішера ($F = 6,10$) та критерій Стюдента. Для аналізу впливу макроекономічних факторів на ефективність діяльності промислового підприємства важливим є визначення залежності доходу від реалізації продукції від частинних показників виокремленої системи макроекономічних показників. Рівняння регресійної залежності має вигляд:

$$y = 883243 + 127,63x_1 - 61,197x_{19} - 23794,5x_{15} + 43380,4x_9.$$

Отже, дохід від реалізації продукції на підприємстві залежить від зовнішньоторговельного обороту між Україною та країнами ЄС, обсягу експорту товарів і послуг у процентах до ВВП, індексу промислового виробництва й обсягу імпорту товарів і послуг і не залежить від рівня рентабельності вітчизняних підприємств і обсягу експорту товарів та послуг. Звичайно, такий стан економіки слід враховувати при розробленні управлінських заходів щодо організації та управління розвитком експортно-імпоротної діяльності на підприємстві.

Таким чином, діагностику факторів зовнішнього середовища, які впливають на розвиток експортно-імпоротної діяльності підприємств, рекомендується здійснювати у такій логіці етапів: 1) теоретико-логічний аналіз тенденцій розвитку експортно-імпоротної діяльності країни; 2) аналіз наявних підходів щодо систематизації факторів зовнішнього середовища, що впливають на цю діяльність; 3) визначення причинно-наслідкових механізмів у системі макроекономічних факторів і відповідних показників; 4) визначення впливу факторних ознак розвитку експортно-імпоротної діяльності вітчизняних промислових підприємств на їх результативні ознаки; 5) визначення впливу факторів зовнішнього середовища на результативність експортно-імпоротної діяльності конкретного підприємства; 6) ідентифікація найбільш впливових факторів зовнішнього середовища на розвиток експортно-імпоротної діяльності підприємства та встановлення їх рейтингу; 7) розроблення управлінських заходів щодо розвитку експортно-імпоротної діяльності цього підприємства. Така логіка етапів дозволяє розро-

бляти дієві заходи та програми щодо управління цією діяльністю, забезпечує підвищення конкурентоспроможності підприємства на зовнішніх ринках. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=354d699d-4648-4112-a81a-919a80555fb7&tag=TendentsiiRozvitkuZovnishnoiTorgivliUkraini>
2. Стратегія посткризисного розвитку внешнеэкономического сектора Украины : монографія / под общ. ред. А. А. Мазараки. Киев : КНТЭУ, 2014. 660 с.
3. Пономаренко В. С., Піддубна Л. І. Проблеми та виклики трансформації механізмів міжнародної конкуренції та конкурентоспроможності // Конкурентоспроможність: проблеми науки та практики : монографія. Харків : ФОРМ Павленко О. Г.; ВД «ІНЖЕК», 2011. С. 54–70.
4. Ліпич Л. Г., Фатенюк-Ткачук А. О. Фактори впливу на розвиток зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств. *Економіка та держава*. 2008. № 5. С. 29–32.
5. Малярець Л. М., Проскурніна Н. В. Контролінг зовнішньоекономічної діяльності підприємства: аналітичний підхід : монографія. Харків : Вид-во ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. 228 с.
6. Бараннік І. О., Мінєнкова О. В. Моніторинг факторів зовнішнього середовища промислового підприємства // Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 24–25 берез. 2016 р.). Харків : Вид-во «НТМТ», 2016. С. 337–338.
7. Якушев О. О. Зовнішні та внутрішні загрози зовнішньоекономічної діяльності України. *Культура народів Причорномор'я*. 2012. № 233. С. 86–89. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/46504/25-Yakushev.pdf?sequence=1>
8. Андришин В. П. Фактори ефективності експортної діяльності підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 5. Ч. 2. С. 11–14.
9. Дунська А. Експортно-імпортна діяльність України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 3. С. 36–46.
10. Чалапко (Калник) Л. Д., Перетятко Л. А., Козак С. І. Експортний потенціал України: проблеми і перспективи реалізації. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. Вип. 26.6. С. 247–253.
11. Шкурупій О. В., Гончаренко В. В., Артеменко І. А. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2012. 248 с.
12. Світовий банк в Україні. Огляд діяльності. Жовтень 2017 р. URL: www.worldbank.org/uk/country/ukraine
13. UK Trade and Investment flows. URL: <http://www.ukti.gov.uk/export.html?guid=none>
14. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.org/uk>
15. Експортна стратегія України: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі 2017–2021. URL: <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e6ab10fa-0ad9-4fe4-b8be-32f570693b64&title=EksportnaStrategiiaUkraini-DorozhniaKartaStrategichnogoRozvitkuTorgivli2017-2021>

Науковий керівник – Малярець Л. М., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри вищої математики та економіко-математичних методів, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

REFERENCES

- Andryshyn, V. P. "Faktory efektyvnosti eksportnoi diialnosti pidpriemstva" [Factors of efficiency of export activity of the enterprise]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu* vol. 2, no. 5 (2014): 11-14.
- Barannik, I. O., and Minienkova, O. V. "Monitorynh faktoriv zovnishnyoho seredovyscha promyslovoho pidpriemstva" [Monitoring of environmental factors of an industrial enterprise]. *Suchasni problemy upravlinnia pidpriemstvamy: teoriia ta praktyka*. Kharkiv: Vyd-vo «NTMT», 2016. 337-338.
- Chalapko (Kalnyk), L. D., Peretiatko, L. A., and Kozak, S. I. "Ekспортnyi potentsial Ukrainy: problemy i perspektyvy realizatsii" [Export potential of Ukraine: problems and prospects of realization]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, no. 26. 6 (2016): 247-253.
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <https://ukrstat.org/uk>
- Dunska, A. "Eksportno-importna diialnist Ukrainy" [Export-import activity of Ukraine]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no. 3 (2016): 36-46.
- "Eksportna stratehiia Ukrainy: Dorozhnia karta stratehichnoho rozvytku torhivli 2017-2021" [Export Strategy of Ukraine: Roadmap for Strategic Trade Development 2017-2021]. <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e6ab10fa-0ad9-4fe4-b8be-32f570693b64&title=EksportnaStrategiiaUkraini-DorozhniaKartaStrategichnogoRozvitkuTorgivli2017-2021>
- Lipych, L. H., and Fatenok-Tkachuk, A. O. "Faktory vplyvu na rozvytok zovnishnyoekonomichnoi diialnosti mashynobudivnykh pidpriemstv" [Factors influencing the development of foreign economic activity of machine-building enterprises]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 5 (2008): 29-32.
- Maliarets, L. M., and Proskurnina, N. V. *Kontrolinh zovnishnyoekonomichnoi diialnosti pidpriemstva: analitychnyi pidkhid* [Controlling foreign economic activity of the enterprise: analytical approach]. Kharkiv: Vyd-vo KhNEU im. S. Kuznetsia, 2014.
- Ponomarenko, V. S., and Piddubna, L. I. "Problemy ta vykylyky transformatsii mekhanizmiv mizhnarodnoi konkurentsii ta konkurentospromozhnosti" [Problems and Challenges of the Transformation of the Mechanisms of International Competition and Competitiveness]. In *Konkurentospromozhnist: problemy nauky ta praktyky*, 54-70. Kharkiv: FOP Pavlenko O. H. ; VD «INZhEK», 2011.
- "Svitovyi bank v Ukraini. Ohliad diialnosti. Zhovten 2017 r." [World Bank in Ukraine. Overview of activities. October 2017]. www.worldbank.org/uk/country/ukraine
- Shkurupii, O. V., Honcharenko, V. V., and Artemenko, I. A. *Zovnishnyoekonomichna diialnist pidpriemstva* [Foreign economic activity of the enterprise]. Kyiv: Tsentri uchb. lit., 2012.
- Strategiya postkrizisnogo rozvitiya vneshneekonomicheskogo sektora Ukrainy* [The strategy of post-crisis development of the foreign economic sector of Ukraine]. Kyiv: KNTEU, 2014.
- "Tendentsii rozvytku zovnishnyoi torhivli Ukrainy" [Trends in the development of foreign trade in Ukraine]. Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy. <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=354d699d-4648-4112-a81a-919-a80555fb7&tag=TendentsiiRozvitkuZovnishnoiTorgivliUkraini>
- "UK Trade and Investment flows" <http://www.ukti.gov.uk/export.html?guid=none>
- Yakushev, O. O. "Zovnishni ta vnutrishni zahrozy zovnishnyoekonomichnoi diialnosti Ukrainy" [External and internal threats of foreign economic activity of Ukraine]. *Kultura narodov Prychernomia*. 2012. <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/46504/25-Yakushev.pdf?sequence=1>